# RAQAMLI TARBIYAVIY KONTENTLARNI STANDARTLASHTIRISH SHAROITIDA O‘QUVCHILARDA TARIXIY VOQELIKNI OB’EKTIV BAHOLASH KO‘NIKMASINI RIVOJLANTIRISH METODIKASI.

**Rustamov Ramziddin Abdullayevich**
*Surxondaryo viloyati pedagogik mahorat markazi, ijtimoiy-iqtisodiy fanlar metodikasi kafedrasi o‘qituvchisi.*
*Email: rustamovramziddin857@gmail.com ORCID: 0009-0002-7446-1734*
***https://doi.org/10.5281/zenodo.23521583***

***Annotatsiya:*** *Ushbu maqolada raqamli tarbiyaviy kontentlar standartlashtirilayotgan sharoitda o‘quvchilarda tarixiy voqelikni xolis baholash malakasini shakllantirish masalasi ko‘rib chiqilgan. Tadqiqotda media savodxonlik, tanqidiy tafakkur va tarixiy tafakkur yondashuvlari asosida bosqichma-bosqich metodik tizim taklif etilgan. Shuningdek, baholash mezonlari, darajalar va amaliyotga tatbiq etish shartlari ishlab chiqilgan.*
***Kalit so‘zlar:*** *raqamli kontent, standartlashtirish, tarixiy voqelik, ob’ektiv baholash, tanqidiy tafakkur, media madaniyat, metodika, tarix ta’limi.*
***Аннотация:*** *В статье рассмотрены вопросы формирования у учащихся навыка объективной оценки исторической действительности в условиях стандартизации цифрового воспитательного контента. На основе медиаграмотности, критического мышления и исторического мышления предложена поэтапная методическая система. Также разработаны критерии оценивания, уровни и условия практического внедрения.*
***Ключевые слова:*** *цифровой контент, стандартизация, историческая действительность, объективная оценка, критическое мышление, медиакультура, методика, историческое образование.*
***Abstract:*** *The article considers the development of students’ skills for objective assessment of historical reality under the standardization of digital educational content. Based on media literacy, critical thinking, and historical thinking approaches, a stage-by-stage methodological system is proposed. Assessment criteria, levels, and conditions for practical implementation are also developed.*
***Keywords:*** *digital content, standardization, historical reality, objective assessment, critical thinking, media culture, methodology, history education.*

## KIRISH.

Bugungi kunda tarixga oid ma’lumotlar darslik va ilmiy nashrlar bilan cheklanmaydi. Ijtimoiy tarmoqlar, videohostinglar, messenjerlar, elektron arxivlar va virtual muzeylar o‘quvchi uchun qo‘shimcha bilim manbai bo‘lib xizmat qilmoqda. Bu imkoniyat bilan birga, tarixiy voqelikni bir tomonlama ko‘rsatish, hissiy ta’sir o‘tkazish, ayrim faktlarni tushirib qoldirish yoki sun’iy talqin qilish holatlari ham uchraydi. Shu sababli raqamli tarbiyaviy kontentlarni standartlashtirish jarayonida o‘quvchilarda tarixiy voqelikni ob’ektiv baholash ko‘nikmasini rivojlantirish dolzarb vazifaga aylangan.

Mazkur ishning maqsadi — raqamli kontentlarga qo‘yiladigan xalqaro va milliy talablarga tayangan holda, o‘quvchilarda tarixiy voqelikni xolis baholash malakasini oshirishning amaliy metodikasini ishlab chiqish.

## ASOSIY QISM

**1. Tayanch tushunchalar va metodologik asos.**

Raqamli tarbiyaviy kontent — ta’lim-tarbiya maqsadiga xizmat qiluvchi, elektron shaklda yaratilgan, pedagogik, psixologik va axloqiy jihatdan tekshirilgan mazmun majmuidir. Bunday kontentlar ishonchlilik, manbaning oshkoraligi, yoshga moslik, madaniy xilma-xillikka hurmat, axborot xavfsizligi, manipulyativ unsurlarning yo‘qligi kabi talablarga javob berishi kerak.

Tarixiy voqelikni ob’ektiv baholash ko‘nikmasi quyidagi tarkibiy qismlardan iborat:

fakt va talqin o‘rtasidagi farqni ajratish;

manbaning kelib chiqishi, muallifi, maqsadi va tarixiy sharoitini aniqlash;

bir voqeaning turli manbalarda qanday yoritilishini qiyoslash;

sabab, jarayon va natija o‘rtasidagi bog‘lanishlarni tahlil qilish;

hissiy bosim, stereotip va mafkuraviy ta’sirni payqash;

dalillarga tayanib xulosa chiqarish va o‘z pozitsiyasini asoslash.

Bu jarayonda UNESCOning media va axborot savodxonligi bo‘yicha tavsiyalari, Yevropa Ittifoqining DigComp kompetensiyalar modeli, shuningdek, S. Wineburg, P. Seixas, T. Morton, B. VanSledright kabi olimlarning tarixiy tafakkur bo‘yicha ishlanmalari metodologik tayanch bo‘lib xizmat qiladi.

**2. Metodik tizim bosqichlari.**

Taklif etilayotgan metodika besh bosqichdan iborat.

**Birinchi bosqich — diagnostik-motivatsion.** O‘quvchilarning mavjud tanqidiy qarash darajasi aniqlanadi. Bunda “Faktmi yoki talqinmi?”, “Manba kimga xizmat qiladi?” kabi qisqa topshiriqlardan foydalaniladi.

**Ikkinchi bosqich — manbashunoslik.** O‘quvchilar raqamli tarixiy manbani tekshirish tartibini o‘zlashtiradilar. “Manba pasporti” asosida muallif, sana, joy, maqsad va auditoriya aniqlanadi.

**Uchinchi bosqich — tanqidiy tahlil.** Video, infografika, mem, Telegram post yoki virtual ekskursiya materiallari tahlil qilinadi. O‘quvchilar matndagi bir tomonlamalik, hissiy chaqiriq va mafkuraviy belgilarni ajratadilar.

**To‘rtinchi bosqich — qiyosiy-loyihaviy.** Guruhlarda bir tarixiy voqeaning turli manbalardagi talqinlari qiyoslanadi. So‘ngra muqobil taqdimot, qisqa videorolik yoki interaktiv xarita loyihasi tayyorlanadi.

**Beshinchi bosqich — refleksiv-baholash.** O‘quvchilar o‘z xulosalarini dalillar bilan asoslaydilar, o‘z-o‘zini baholash va guruh bahosi orqali natijalar tahlil qilinadi.

Mashg‘ulotlarda “Manba pasporti”, “Fakt va talqin jadvali”, “Multiperspektiv qiyoslash”, “Raqamli kontent auditi”, “Keys-stadi”, “Loyiha metodi” va “Refleksiv kundalik” kabi vositalardan foydalanish mumkin.

**3. Baholash mezonlari va darajalar**

Quyidagi jadvalda o‘quvchilarning tarixiy voqelikni ob’ektiv baholash ko‘nikmasini baholash mezonlari keltirilgan.

| Mezon | Past daraja | O‘rta daraja | Yuqori daraja |
|---|---|---|---|
| Faktologik aniqlik | Ayrim faktlarni sanaydi | Faktlarni to‘g‘ri ajratadi | Fakt va talqinni mustaqil farqlaydi |
| Manba ishonchliligi | Manbani yuzaki baholaydi | Muallif va maqsadni qisman tahlil qiladi | Manbani to‘liq tekshiradi va asoslaydi |
| Tarixiy kontekst | Voqeani bugungi nuqtai nazardan baholaydi | Kontekstni qisman hisobga oladi | Voqeani o‘z davri sharoitida tushunadi |
| Multiperspektivlik | Bitta qarashni takrorlaydi | Ikki nuqtai nazarni qiyoslaydi | Uch va undan ortiq qarashni tahlil qiladi |
| Dalillar asosida xulosa | Xulosani dalilsiz beradi | Ayrim dalillarga tayanadi | Har bir fikrni ishonchli dalil bilan asoslaydi |
| Hissiy-mafkuraviy ta’sir | Ta’sirni sezmaydi | Ba’zi manipulyativ unsurlarni topadi | Hissiy va mafkuraviy bosimni aniq ajratadi |
| Axloqiy-refleksiv pozitsiya | Fikr bildirmaydi | Pozitsiyasini qisman ifodalaydi | Axloqiy baho beradi va refleksiya qiladi |
| Media va axborot xavfsizligi | Kontentni tekshirmasdan qabul qiladi | Xavfsizlik qoidalarini qisman biladi | Kontentni xavfsizlik nuqtai nazaridan audit qiladi |

Har bir mezon bo‘yicha past, o‘rta va yuqori darajalar aniq indikatorlar orqali o‘lchanadi. Bu o‘qituvchiga o‘quvchining qaysi bosqichda ekanini aniqlash va individual yondashuv tanlash imkonini beradi.

**4. Amaliyotga joriy etish shartlari.**

Metodikani muvaffaqiyatli qo‘llash uchun quyidagilar zarur:

o‘qituvchilarni raqamli pedagogika va media savodxonlik bo‘yicha muntazam o‘qitish;

milliy va xalqaro standartlarni uyg‘unlashtirish;

xavfsiz ta’limiy platformalarni yaratish va rivojlantirish;

ota-onalar hamda jamoatchilikni raqamli tarbiya jarayoniga jalb qilish;

tarix, informatika, psixologiya va media ta’lim yo‘nalishlari o‘rtasida fanlararo hamkorlikni kuchaytirish;

monitoring va diagnostika tizimini yo‘lga qo‘yish.

**5. Kutilayotgan natijalar.**

Metodika joriy etilganda o‘quvchilarda tarixiy ma’lumotni mustaqil tekshirish, turli qarashlarni qiyoslash, manipulyativ ta’sirni ajratish va dalillarga asoslangan xulosa chiqarish ko‘nikmalari rivojlanadi. Bu raqamli muhitda tarbiya samaradorligini oshiradi, yoshlarning axborot xavfsizligini mustahkamlaydi, milliy va umuminsoniy qadriyatlarga hurmat asosida tarixiy ongni shakllantiradi.

**XULOSA.** Raqamli tarbiyaviy kontentlarni standartlashtirish sharoitida o‘quvchilarda tarixiy voqelikni ob’ektiv baholash ko‘nikmasini rivojlantirish metodikasi tarix ta’limining amaliy samaradorligini oshiradi. Taklif etilgan bosqichlar, baholash mezonlari va indikatorlar o‘qituvchiga tizimli ishlash imkonini beradi. Metodikani amaliyotga tatbiq etish orqali o‘quvchilarda tanqidiy tafakkur, media madaniyat va axborot xavfsizligi ko‘nikmalari mustahkamlanadi.

**FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:**

1. Avloniy A. Turkiy guliston yoxud axloq. – Toshkent: O‘qituvchi, 2018. – 176 b.
2. Jo‘rayev R.H. Ta’lim jarayonida axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2019. – 198 b.
3. O‘zbekiston Respublikasi Qonuni. Axborotlashtirish to‘g‘risida. – 2003-yil 11-dekabr.
4. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti qarori. Raqamli xizmatlar qamrovi va sifatini oshirish hamda soha, tarmoq va hududlarni raqamli transformatsiya qilish chora-tadbirlari to‘g‘risida. – 2023-yil 24-may.
5. PQ-232. Qori Niyoziy nomidagi Tarbiya pedagogikasi milliy institutini tashkil etish to‘g‘risida. – 2024-yil 21-iyun.
6. PQ-183. Bolalar uchun mo‘ljallangan milliy kontentlar yaratish va ularni ommalashtirishni qo‘llab-quvvatlash chora-tadbirlari to‘g‘risida. – 2025-yil 15-may.
7. UNESCO. Media and Information Literacy Curriculum for Teachers. – Paris: UNESCO, 2021.
8. Wineburg S. Historical Thinking and Other Unnatural Acts. – Philadelphia: Temple University Press, 2001.
9. Seixas P., Morton T. The Big Six Historical Thinking Concepts. – Toronto: Nelson, 2013.
10. VanSledright B. Assessing Historical Thinking and Understanding. – New York: Routledge, 2014.